

Factors Affecting the Promotion of the Educational Role of Educational Commanders of a Military University

Abbas Ali Salmani *

Mohammad Alvandi **

Meysam Bazgir ***

The aim of this study is to "identify the factors affecting the promotion of the educational role of educational commanders of a military university. " This study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical method and descriptive and inferential statistics have been used to analyze the data. The statistical population of this study, considering the considered characteristics, are 100 instructors, commanders and university administrators, who have been purposefully selected in full. The questionnaire of this research was made by a researcher and was analyzed after collection. The validity of the questionnaire was confirmed by calculating the Lauche coefficient of about 0.9 and the reliability of the questionnaire with Cronbach's alpha coefficient of 0.899. In order to achieve the goal, the researcher has collected materials and prepared a theoretical framework model by referring to the research texts. The results showed that individual factors with an average of 4.61 and organizational factors with an average of 4.42 are approved.

Keywords: *Training, Educational Commander, Military University.*

---

* Corresponding author: Assistant Professor, Imam Hossein University.

** Assistant Professor, Officer University and Guard Training, Imam Hossein University.

*** MA in Strategic Defense Studies.

عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی

محمد الوندی**

عباسعلی سلمانی*

میثم بازگیر***

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۶/۲۸

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۰۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر «شناسایی عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی است». این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی است و برای تحلیل داده‌ها به صورت ترکیبی (کمی و کیفی) از آمار توصیفی و تحلیل محتوا استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش با عنایت به ویژگی‌های در نظر گرفته شده، ۱۰۰ نفر از مربیان، فرماندهان و مدیران دانشگاه هستند، که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. پرسشنامه این پژوهش محقق ساخته بوده که پس از جمع‌آوری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. روایی پرسشنامه با محاسبه ضریب لاوشه حدود ۰/۹ و پایایی پرسشنامه با ضریب آلفای کرون باخ ۰/۸۹۹ مورد تأیید قرار گرفت. محقق برای رسیدن به هدف با مراجعه به متون مربوط به تحقیق، اقدام به جمع‌آوری مطالب و تهیه مدل چارچوب نظری نموده. نتایج حاصل شده نشان داد که عوامل فردی با میانگین ۴/۶۱ و عوامل سازمانی با میانگین ۴/۴۲ مورد تأیید هست.

کلیدواژه‌ها: تربیت؛ فرماندهان آموزشی؛ دانشگاه نظامی.

Dr.salmani@yahoo.com

* نویسنده مسئول: استادیار، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

Alvandi62@gmail.com

** استادیار، گروه معارف، دانشگاه افسری امام حسین (ع)، تهران، ایران.

*** کارشناس ارشد. مطالعات دفاعی راهبردی، دانشگاه افسری امام حسین (ع)، تهران، ایران.

Maisambazgir313@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

دین مبین اسلام مکتبی است الهی که هدف نهایی آن هدایت انسان به سوی خدا و آراستن وی به صفات و اخلاق الهی است. در این مکتب، مهم‌ترین ابزار تحقق آرمان‌های اسلامی، ایجاد آگاهی و شناخت در انسان‌ها و مقدم داشتن آن بر هر نوع اعمال خشونت و زور معرفی شده است؛ زیرا اسلام بر آن است که عقل و اندیشه و همه نیروهای خلاق و سازنده آدمی را از قیود جهل و خرافه، موهوم پرستی و دیگر زنجیرها آزاد کند و راه تکامل و سعادت را بر آنان هموار سازد. (حسینی، ۱۳۷۹: ۶) تعلیم و تربیت در اسلام با نزول اولین آیات وحی بر پیامبر اکرم (ص) آغاز و با خطاب «اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ»، (قرآن، ۹۶/۳-۵) (بخوان و پروردگار تو کریم‌ترین [کریمان] است. همان کس که به وسیله قلم آموخت. آنچه را که انسان نمی‌دانست [به تدریج به او] آموخت.) منشأ و مشیت الهی به خود گرفت؛ که در این آیات اولیه بر دو عنصر بنیادین تعلیم و تربیت، یعنی کسب علم و دانش از یک سو و تعالی روح و کمال انسانی از سوی دیگر تأکید می‌شود. (حسینی، ۱۳۷۹: ۳) تربیت به‌طور خلاصه عبارت است از پرورش و رشد دادن استعدادهایی که آفریدگار جهان جهت سعادت و کمال انسان در وجود او به ودیعه گذاشته است. (ادیب، ۱۳۶۲: ۱۰-۱۱)

غایت هر سازمانی تعالی، کمال و موفقیت است و این مهم بدون در نظر گرفتن عامل نیروی انسانی، صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و تربیت‌های دینی در ساحت فردی و سازمانی میسر نیست. چرا که یک نیروی انسانی کارآمد، توانمند، متخصص، متعهد و آینده‌نگر به حفظ وضع موجود سازمان خود قانع نبوده و می‌تواند به رشد و تکامل آن کمک مؤثر نموده و سازمان را به سمت پیشرفت و تعالی هدایت نماید. نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان سازمان‌هایی انقلابی و نظامی که مأموریت حفظ و صیانت از ارزش‌های انقلاب اسلامی در مقابل تهدیدهای نظامی را در صحنه‌های مختلف بر عهده دارند، مستلزم یک سری مقدمات هستند و برای رسیدن به این مقدمات، نیازمند فرماندهانی با خلق خوی دینی و اخلاقی دارند.

دانشگاه برای ایفای نقش تربیتی خود، هم می‌بایست به اخلاق درون‌سازمانی کاملاً پایبند باشند و هم نیازمند پرورش فرماندهان آموزشی هستند که با الهام از تجربیات گذشته و با مدنظر قرار دادن مبانی و ارزش‌های دینی و اخلاقی، توان تربیت فکری، فرهنگی، اسلامی نیروهای خود را

داشته باشند. در این راستا دانشگاه به عنوان یکی از اصلی ترین مرکز تربیت و آموزش این امر مهم را برابر ضوابط توسط فرماندهان آموزشی اجرایی می کند. در این میان، نقش تربیتی فرماندهانی که اداره همه اوقات کاری، تحصیلی استراحت، فرهنگی و ... را بر عهده دارند به واسطه متصل بودن به صفات اخلاقی مورد نیاز یک فرمانده در انتقال آموزه های رفتاری به عنوان الگو بسیار مهم مطرح می باشند.

مقام معظم رهبری در این خصوص بیان داشته اند: «تأثیر استاد روی شاگرد، علی الظاهر از تأثیر بقیه عوامل مؤثر در پیشرفت علمی و معنوی و مادی متعلم بیشتر است... گاهی استاد می تواند یک کلاس را، یک مجموعه دانشجویی یا دانش آموز را با یک جمله بجا تبدیل کند به انسان های متدین. (در دیدار با اعضای بسیجی هیئت علمی دانشگاه ها ۱۳۸۹) اگر استاد ما متدین باشد، دارای غیرت ملی باشد، دارای انگیزه انقلابی باشد، دارای رویه سخت کوشی باشد، به طور طبیعی این ها به متعلم منتقل می شود. اگر عکس این ها هم باشد، همین جور. اگر آن استاد، یک انسان باانصاف و بااخلاق باشد، امکان تربیت دانشجوی باانصاف و بااخلاق بالا خواهد رفت؛ عکسش هم همین جور است. (در دیدار با اساتید دانشگاه ها ۱۳۹۴) تربیت اسلامی دانشجویان، بایستی یکی از اهداف مجموعه اساتید دانشگاهی کشور باشد. دانشجوی را باید هم متدین و هم دارای باورهای ملی - همان اعتماد به نفس ملی که عرض کردیم - بار آورد. (در دیدار با اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه ها ۱۳۸۵) دانشگاه افسری در آن واحد، هم کانون علم است، هم کانون جوشش جهاد است، هم جایگاه تربیت مردان مصمم و آهنین اراده است. علم و جهاد و ایمان و اراده مستحکم، وقتی با یکدیگر توأم بشوند، انسان هایی را خلق می کنند که دنیا می تواند به آینده خود، به برکت آن انسان ها امیدوار باشد. (در دانشگاه امام حسین علیه السلام ۱۳۸۸) در اهمیت موضوع می توان گفت با تدوین و اجرایی شدن این پژوهش محاسن زیر به سازمان مربوطه می رسد: خودسازی بیش از پیش فرماندهان آموزشی و عنایت بیشتر به امر تربیت، عنایت بیشتر فرمانده و مسئولین دانشگاه به امر تربیت دینی و اخلاقی فرماندهان آموزشی، شناسایی و شناخت عوامل مهم و تأثیر گذار در ارتقاء نقش تربیت دینی و اخلاقی فرماندهان آموزشی، تحول فکری و پرورشی در فرماندهان آموزشی و عدم اکتفا به مباحث صرف نظامی و محقق شدن اهداف تربیتی دانشگاه، و اهتمام به اصلاح آن ها. بنابراین دغدغه و مسئله ای که برای فرماندهان و مسئولین سازمان و دانشگاه وجود دارد این است که علی رغم همه تلاش ها، صرف هزینه های مادی و معنوی آن تربیتی اخلاقی و دینی که باید

اتفاق بیفتند، صورت نگیرد و برای تحقق این مهم در فراگیران نقش اصلی را فرماندهان آموزشی بر عهده دارند که اگر خود از تربیت لازم برخوردار نباشند قطعاً تربیت برای فراگیران حاصل نخواهد شد. امام علی علیه السلام می‌فرماید: مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ وَ مُعَلِّمُ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنَ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ. (حکمت ۷۳ نهج البلاغه) (هر که خود را در مقام پیشوایی مردم قرار دهد باید پیش از تعلیم دیگران، به تعلیم خود پردازد و پیش از آنکه به زبانش تربیت کند، با رفتار خود تربیت نماید و کسی که آموزگار و مربی خود باشد بیشتر سزاوار بزرگداشت است تا آن که آموزگار و مربی دیگران است) در همین راستا محققین در قالب یک پژوهش به دنبال این سؤال هستند که: «عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی کدام‌اند؟»

مبانی نظری

تربیت از ماده «ربو» به معنای افزودن و رشد و نمو آمده است. (راغب اصفهانی، ۱۳۸۸: ۳۴۰) تربیت به معنای پروراندن، پرورش، آموختن، تأدیب و سیاست، ترقی و برتری و احسان و تفقد به شاگرد و دیگر زبردستان به کاررفته است. (دهخدا، ۱۳۷۳: ۵۷). آماده‌سازی شرایط و عوامل مناسب برای شکوفا ساختن استعدادها بالقوه مستعد در همه ابعاد انسانی و رساندن تدریجی متر بی به کمال مطلوب. (عاملی، ۱۳۸۱: ۱۱). با مراجعه به آیات قرآن در ذیل، مشتقات واژه «تربیت» از ریشه «ربو» در باره انسان که در این آیه به کاررفته است، بررسی می‌کنیم: «وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِی صَغِيرًا. (اسراء: ۲۴) و بگو پروردگارا، آن‌ها را مشمول رحمت خویش قرار ده، همان‌گونه که در کودکی مرا تربیت کرده‌اند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۳: ۲۰۶) کلمه «صغیر» در آیه مزبور، به معنای کوچک در مقابل کلمه کبیر، به معنای بزرگ است. به قرینه کلمه «صغیر» در آیه شریفه، مراد از «ربانی»، بزرگ کردن و رشد و نمو جسمانی فرزند به دست پدر و مادر و قرینه برای آن که تربیت در این آیه، به معنای رشد و نمو جسمی و معادل فارسی آن بزرگ کردن هست. (باقری، ۱۳۸۰: ۲۶). در قرآن، علاوه بر واژه «رب»، برخی دیگر از مشتقات ماده «رب» مانند «ربیون» و «ربانیون» که مرتبط با مباحث تربیتی و در اصطلاح، به معنای مربیان و متر بیان هست نیز به کاررفته است. «إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَ الرِّبَّانِيونَ وَ الْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُخْفِطُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ كَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ. (مائده: ۴۴). ما تورات را

نازل کردیم که در آن هدایت و نوری است که انبیا که تسلیم خدا بودند، برای یهودیان به آن هدایت و نور حکم می‌کردند و نیز ربانیان یا علمایی که از هر چیزی بریدند و در علم و عمل فقط به خدا پیوستند. یا کسانی که تربیت بشر به ایشان و علم ایشان محول شده». البته معنای دوم بنابراین است که کلمه ربانیون، از رب یا تربیت مشتق شده باشد. (طباطبایی، ج ۵، ۱۳۷۸، ۵۶۱). در روایتی آمده است که بخش عمده پرورش امام علی (علیه‌السلام) به دست پیامبر (ص) بوده است.

علی (علیه‌السلام) بیشتر در دامان پیامبر (ص) پرورش یافت؛ در خواب‌بیداری از او محافظت می‌کرد و او را بر سینه و دوش خود قرار می‌داد و... در روایتی از امام صادق (علیه‌السلام) نقل شده است که حضرت فاطمه (س) مربی کودکان شیعه هستند که در دوران شیرخوارگی از دنیا می‌روند (مجلسی، ج ۵: ۲۸۹). امام سجاد (علیه‌السلام) در صحیفه سجاده که مظهر بارز قرآن ساعد و به «اخت القرآن» مشهور هست و معارف تربیتی آن به منزله معادن تربیت و انسان‌سازی است نیز فراوان واژه «تربیت» از ریشه «رب» و مشتقات آن را به کار برده‌اند. از شواهد صریح مزبور، آشکار می‌گردد که در ادعیه نیز همانند قرآن، «تربیت» از ریشه «رب» به معنای زیادت و افزایش جسمانی و بزرگ کردن مترقی است. حضرت علی (علیه‌السلام) به وجود اصناف مختلف علما و مربیان کاملاً آگاهی داشته لذا می‌بینیم که این دانشمندان را به دسته‌های مختلف تقسیم می‌کند و سرانجام یک گروه خالص را از میان آن‌ها برمی‌گزیند این گروه است که با مفهوم و معنی تربیتی که امام منظور نظر خود قرار می‌دهد هماهنگی دارد. (عاملی، ۱۳۸۱، ۱۳).

اندیشمندان زیادی در مورد تربیت اظهار نظر کرده و تعریف ارائه داده‌اند که ما در اینجا به تفکیک به این تعاریف می‌پردازیم.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تبیین تربیت چنین می‌فرماید: «تربیت به معنای رشد و نمو حرکت هر شیء به سمت هدف و غایتی است که آن شیء کمال خود را بازمی‌یابد. (بانکی پورفرد، ۱۳۸۱، ج ۱: ۵۲). بوعلی سینا: «تعلیم و تربیت عبارت است از برنامه‌ریزی و فعالیت محاسبه شده در جهت رشد کودک، سلامت خانواده و تدبیر شئون اجتماعی، برای وصول انسان به کمال دنیوی و سعادت جاویدان الهی». (همان: ۳۸۴) شهید مرتضی مطهری: «تربیت، پرورش دادن و به فعلیت درآوردن استعدادهای درونی که بالقوه در یک شیء موجود است. تربیت باید تابع و پیرو فطرت، طبیعت و سرشت شیء باشد. اگر بنا باشد یک شیء شکوفا شود باید کوشید تا همان استعدادهایی که در آن هست بروز کند؛ بنابراین، تربیت در انسان به معنای پرورش دادن

استعدادهای او است و این استعدادها در انسان عبارت‌اند از: استعداد عقلی (علمی و حقیقت‌جویی)، استعداد اخلاقی (وجدان اخلاقی)، بعد دینی (حس تقدیس و پرستش)، بعد هنری و ذوقی یا بعد زیبایی و استعداد خلاقیت، ابتکار و ابداع» (مطهری، ۱۳۶۱: ۲۰). آیت‌الله امینی تربیت را این‌گونه معنا کرده است: «انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط عوامل لازم به شخص مورد تربیت تا بتواند استعدادهای نهفته‌اش را در تمام ابعاد وجود و به‌طور هماهنگ‌گ پرورش داده، شکوفا سازد و به تدریج، به سوی هدف و کمال مطلوب حرکت کند. (امینی، ۱۳۷۳: ۱۲). در جمع‌بندی تعریف تربیت می‌توان گفت: تربیت عبارت است از: آماده ساختن افراد به‌طور کامل، آن‌چنانچه شایستگی زندگی اجتماعی را دارا شوند اجتماعی که دارای هدف باشد. مفهومی که برای «تربیت اسلامی» در نظر گرفته می‌شود، به برآیند تربیت اسلامی، یعنی دین‌باوری، دین‌مداری و شخص دین‌باور و دین‌مدار نظر دارد. دین از این جنبه که دارای عناصر، کلیشه‌ها، راهبردها و راهکارهایی است و می‌تواند انسان را دگرگون سازد دو انسان دین‌باور نیز از این جنبه که در اثر تربیت اسلامی اندیشه، گفتار و رفتار متحول می‌گردد، لازم است در کانون توجه تحلیل‌گران تربیت اسلامی قرار گیرند، از این‌رو هم تدین و هم انسان دین‌باور و دین‌مدار، باید شناسایی و معرفی شوند تا تربیت اسلامی معنا و مفهوم پیدا کند. (کلینی، ۱۳۶۶: ۱۲۵)

برای آشنا شدن با تربیت دینی ابتدا با تعریف دین آشنا می‌شویم و سپس به تعریف تربیت دینی و شاخص‌های آن می‌پردازیم. دین کلمه‌ای عربی است که در زبان‌های سامی مانند عبری و آرامی ریشه دارد. این واژه در زبان عربی در سه معنا به کار رفته است. ۱- قضاوت؛ ۲- اطاعت و انقیاد؛ ۳- آیین و شریعت. علامه طباطبایی در تعریف دین می‌گوید: دین روش مخصوصی است در زندگی که صلاح دنیا را به‌طوری که موافق کمال اخروی و حیات دائمی حقیقی باشد، تأمین می‌نماید پس در شریعت باید قانون‌هایی وجود داشته باشد که روش زندگانی را به‌اندازه نیاز روشن سازد (عاملی، ۱۳۸۱: ۱۶).

- **مفهوم تربیت دینی:** فعالیت‌های نظام‌مند و برنامه‌ریزی‌شده نهادهای آموزشی جامعه به‌منظور آموزش، بینش، منش و قالب‌های اسلامی جامعه به‌گونه‌ای که در عمل نیز به آن‌ها پایبند باشند (داوودی، ۱۳۸۴: ۱۳).

شاخص‌های تربیتی دینی

الف) عبادت: عبادت در اصطلاح دو نوع است: عبادت خاص و عبادت عام. نوع اول صرفاً بر اعمال شرعی خاصی نظیر نماز و روزه اطلاق می‌شود که به اصطلاح علم اصول «تعبدی» نامیده می‌شود و منظور از عبادت عام «هرگونه عملی است که به انگیزه قرب الهی انجام می‌گیرد» و مراد در اینجا همان معنای عام است که معنی اول را نیز در برمی‌گیرد. نتیجه اینکه عبادت تنها راه قرب الهی است و هرگونه عملی که مقدمه قرب باشد مانند گرایش‌ها و تمایلات دارای کمال مقدمی است. امام علی^(ع) در حکمت ۱۱۳ نهج البلاغه سودمندترین عبادت را انجام واجبات معرفی می‌کند. بر اساس نظر آیه الله جوادی آملی عبادت دو نوع است: عبادت بدنی و عبادت روحی که در قرآن به هر دو مورد اشاره شده است (جوادی آملی، ۱۳۸۰: ۱۲۵).

ب) بینش: اگر خلقت جن و انس برای عبادت بوده است، حقیقت این عبادت، بدون معرفت تحقق نخواهد یافت (طباطبایی، ۱۳۷۸: ۳۹۴)؛ بنابراین میزان عمل‌گرایی خود به‌عنوان یک شاخص هست. پیامبر^(ص) اسلام از سوی خدا مأمور می‌شود صریحاً اعلام کند که حرکت او و پیروانش بر مبنای بصیرت و روشن‌بینی است. «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۗ وَسُبْحَانَ اللَّهِ ۖ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ» (یوسف: ۱۰۸)؛ بگو این راه من است، من و پیروانم با بصیرت کامل، همه مردم را به سوی خدا دعوت می‌کنیم.

پ) علم و دانش: می‌توان به‌طور خلاصه علم را چنین تعریف نمود: «حضور شیء یا صورت آن نزد عالم». حضور خود شیء در علم حضوری است و حضور صورتش در علم حصولی (کردار و همکاران، ۱۳۸۲: ۴۱۸).

ت) تفکر و تعقل: به فرموده امام علی^(ع) «تفکر انسان را به سمت نیکویی و عمل دعوت می‌کند تا آنجا که ساعتی تفکر برتر از عبادت یک‌ساله برشمرده شده است» (سجادی، ۱۳۸۴: ۳۸). اساس پذیرش دین تعقل، تفکر و انتخاب آگاهانه است و بر همین مبنا اصول دین تعبدی نیست.

روش‌های تربیتی در قرآن

روش‌های تربیتی زیادی وجود دارد که در اینجا به تعدادی از آن‌ها به‌صورت تیترا اشاره نموده و به پنج مورد از آن‌ها به‌طور ویژه پرداخته می‌شود. روش تربیتی عبرت‌آموزی، روش ملاطفت و ملایمت، روش محبت، روش توبه، روش ذکر مثال، روش ارزش دادن به علم و علم‌آموزی، روش

امربه معروف و نهی از منکر، روش ساده بیان کردن مسائل، روش تغافل، روش نظارت و مراقبت، روش موعظه، روش تعقل، روش تبشیر و انذار، روش تفکر در طبیعت، روش الگو گیری، روش یاد مرگ و قیامت، روش اعطای بینش، روش ابتلا، روش یادآوری نعمت‌ها، روش نیکی در برابر بدی و بخشش دیگران، روش سعه صدر در برابر مخالفان، روش تنبیه و تشویق، روش پیشگیری و کنترل. (عاملی، ۱۳۸۳: ۲۳)

اخلاق سازمانی

اخلاقیات به عنوان سیستمی از ارزش‌ها، باورها، اصول، مبانی، بایدها و نبایدها تعریف می‌شود که بر اساس آن نیک و بدهای سازمان مشخص می‌شود و عمل بد از خوب متمایز می‌گردد... (غلامی، ۱۳۸۸: ۷۶) نظم و انضباط کاری، مهرورزی، دادورزی، حسن خلق و معاشرت، مشاورت، تواضع، فروتنی، وفای به عهد، خدمتگزاری به مردم، تکریم ارباب رجوع، خویشن داری و مدارا با نا ملایمت‌های روزگار و بسیاری از صفات خوب و حسنه دیگر از جمله شیوه‌های مطلوب اخلاقی مورد تأکید اسلام در مدیریت سازمان‌ها محسوب می‌شود که جهت تحقق آن‌ها تدوین منشور اخلاقی و عملی ساختن آن در سازمان‌ها ضروری و لازم است. (انصاری رنانی، ۱۳۸۸: ۱۲)

به طور کلی اصول اخلاق سازمانی عبارت‌اند از: امانت‌داری، خدمتگزاری، مسئولیت‌پذیری، انضباط کاری، مهرورزی، بردباری و دادورزی. (غلامی، ۱۳۸۸: ۷۸)

فرمانده

برخی از تعاریف فرمانده یا فرماندهی

الف- فرماندهی اختیاری است که به یک فرد نظامی بر حسب درجه یا شغل و مسئولیتی که دارد واگذار می‌شود تا نسبت به زیردستان خود اعمال نماید. (آیین‌نامه انضباطی ن.م ماده ۲)

ب- فرمانده فرد نظامی است که در ن.م که نسبت به زیردستان خود اعمال فرماندهی می‌نماید. (آیین‌نامه انضباطی ن.م ماده ۴)

پ- فرماندهان آموزشی عبارت‌اند از فرماندهان گروهان، گردان، هنگ و تیپ‌های دانشجویی که شبانه‌روز با دانشجویان هستند و از زمان ورود فراگیران و در طول دوره، اردوها، تمرین‌ها، سختی‌ها، تفریح‌ها و ... و تا پایان دوره با آن‌ها می‌باشند.

اهمیت نقش تربیتی استاد در دانشگاه برگرفته از بیانات فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) نقش استاد در محیط‌های آموزشی نقش بسیار برجسته و مهمی است. استاد فقط آموزنده دانش نیست؛ بلکه منش و روش تعامل و برقراری ارتباط استاد با دانشجو می‌تواند انتقال معنا و مفاهیم آموزشی، اخلاقی و تربیتی نقش بسزایی داشته باشد... (بیانات، ۱۳۸۹، دیدار با اعضای بسیجی هیئت علمی دانشگاه‌ها) استاد فقط به معنای معلم نیست، بلکه به معنای مربی نیز هست؛ این یک راز طبیعی مکشوف برای همه است. کسی که ما از او چیزی یاد می‌گیریم و بابتی از دانش را به روی ما باز می‌کند، به طور طبیعی یک نفوذی در قلب ما و روح ما ایجاد می‌کند؛ می‌توانیم بگوییم یک حالت تأثیرپذیری در متعلم ایجاد می‌شود به برکت همین تعلیم؛ این یک فرصت بسیار بزرگ و استثنائی است. جوان‌هایی که حاضر نیستند از نصیحت پدر و پدر بزرگ و مادر و خانواده چیزی به گوش و به دل بگیرند و در عین حال یک حرف استاد و یک اشاره‌ی استاد در آن‌ها یک اثر عمیق می‌گذارد، کم نیستند. استاد این جور است. به طور طبیعی تعلیم با امکان تربیت همراه است؛ از این فرصت باید استفاده کرد. (بیانات، ۱۳۹۴، دیدار با اساتید دانشگاه‌ها)

اگر استاد ما متدین باشد، دارای غیرت ملی باشد، دارای انگیزه انقلابی باشد، دارای روحیه سخت‌کوشی باشد، به طور طبیعی این‌ها به متعلم منتقل می‌شود. اگر عکس این‌ها هم باشد، همین جور. اگر آن استاد، یک انسان باانصاف و بااخلاق باشد، امکان تربیت دانشجوی باانصاف و بااخلاق بالا خواهد رفت؛ عکسش هم همین جور است. توصیه نمی‌کنم که اساتید علمی، کلاس اخلاق بگذارند برای دانشجو؛ این یک کار دیگری است. اساتید ما با رفتار خودشان، با اظهارات خودشان، با منش خودشان، با اظهار عقیده‌هایی که در زمینه‌های مختلف می‌کنند، می‌توانند این تأثیرات را در دانشجوی خود، در جوان امروز القا کنند و به وجود بیاورند و خلق کنند. (بیانات، ۱۳۹۴، دیدار با اساتید دانشگاه‌ها). تربیت اسلامی دانشجویان، بایستی یکی از اهداف مجموعه اساتید دانشگاهی کشور باشد. دانشجو را باید هم متدین و هم دارای باورهای ملی - همان اعتمادبه‌نفس ملی که عرض کردیم - بار آورد. (بیانات، ۱۳۸۵، دیدار با اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها). هرچند که این فرمایشات برای اساتید است و اگر اساتید باید از چنین شرایطی برخوردار باشند به طریق اولی فرمانده نیز باید از چنین برخوردار باشد.

انتظارات تربیتی و آموزشی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از مراکز آموزشی

بخشی از آن خواسته‌های معظم له در تشریف‌فرمایی به دانشگاه‌های افسری عبارت است از تربیت جوانانی با ویژگی‌های ذیل:

شجاع، صبور، قانع، اهل وجدان کاری، اهل انصاف، سخت‌کوش و دارای تحمل سختی‌ها، اهل غلبه عقل بر احساس و اعتقاد به وجود داشتن راهی برای حل مشکل، منضبط، مسلط بر علوم نظامی و ورزیده، با اعتقاد به روزبه‌روز نو شوندگی، پیش‌برندگی و پیش‌روندگی، اهل دانش، علم، تحقیق و دارای ذهنی فعال، خلاق و نوآور، انقلابی، بصیر، جهادی، آشنا با مسائل جاری روز، سیاست و جهان و تاریخ و مبانی انقلاب اسلامی و آشنا با علوم و معارف دفاع مقدس و داشتن آمادگی روحی (بازگیر، ۱۳۹۸، ۳۴)

تحلیل ویژگی فرمانده از دید آیات

جدول ۱. برخی از آیات قرآن (نقش و ویژگی فرمانده) (سلمانی و پورالشریعه، ۱۳۹۹، ۶)

ردیف	آیه	ویژگی فرمانده
۱	وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (طلاق/۲)	مبانی اعتقادی
۲	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ (مانده ۱)	وفای به عهد
۳	يرفع الله الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ درجات (مجادله/۱۱)	توانایی علمی
۴	إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلِكَةً مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (بقره ۲۴۷)	توانایی جسمانی و علمی
۵	وَرَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا (طلاق/۱۱).	بصیرت‌افزایی
۶	لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (احزاب/۲۱) وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (فصلت/۳۳)	الگو بودن

عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی	۳۴۵/
---	------

ردیف	آیه	ویژگی فرمانده
۷	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَابِ بئْسَ اللَّاسِمُ الضُّعُفُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (حجرات/۱۱)	احترام به مرتبى
۸	إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَتْهُمْ بُيُوتًا مَّرْصُوصًا (صف/۴)	بنیان مرصوص
۹	تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (صف/۱۱)	سرشار از انرژی برای مقابله با دشمنان
۱۰	وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ (آل عمران/۱۳۹)	آمادگی جسمی و روانی
۱۱	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (انفال/۴۵)	خستگی ناپذیری
۱۲	فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لئنِ لَهِمْ وَلَوْ كُنْتَ فَطًّا غَلِيظًا لَّغَلَبْتَ الْقَلْبَ لَأَنفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ (آل عمران/۱۵۹)	سعه صدر و خویشتن داری
۱۳	لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا (نساء/۹۵)	قابلیت تحمل سختی ها
۱۴	وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِمَّن بَعْدَ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَّن يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّن يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْلِغَكُمْ وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ وَفَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (آل عمران/۱۵۲)	صداقت
۱۵	وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (بقره/۱۲۴)	امامت و مدیریت
۱۶	وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا (احزاب/۶۷)	نقش تربیتی
۱۷	قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا (شمس/۹ و ۱۰)	اخلاق
۱۸	وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ (آل عمران/۱۵۹)	مدیریت مشارکتی
۱۹	قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ ۗ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمَ (يوسف/۵۵)	امانت داری
۲۰	قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ ۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (قصص/۲۶)	عدالت جویی و عدالت خواهی
۲۱	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ (نساء/۱۵۳)	عدالت جویی و عدالت خواهی
۲۲	لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ-	مردمی بودن

۳۴۶ / نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی	سال ۲۹، دوره جدید، شماره ۵۳، زمستان ۱۴۰۰
--	--

ردیف	آیه	ویژگی فرمانده
	رَحِيمٌ (توبه ۱۲۸)	
۲۳	به موجب لطف و رحمت الهی برایشان نرم دل و مهربان شدی که اگر تندخوی سخت دل بودی از پیرامونت پراکنده می شدند پس از آن در گذر و برایشان آمرزش بخواه و با آنان مشورت کن (و به آنان شخصیت بده) (آل عمران، ۱۵۹)	الگوی محبت

جدول ۲. برخی از فرامین فرمانده معظم کل قوا (مدظله العالی) در مورد فرمانده (همان، ۸)

ردیف	فرامین	جایگاه فرمانده
۱	فرماندهی یک امر معنوی است، یک نوع رهبری است، یک نوع اراده همه جانبه است. یک چیزی متکی به ذهن، احساس، عمل، جسم و روح است. این فرماندهی با سازمان دهی صحیح همان چیزی است که در نیروهای مسلح موجب کارایی می شود (دیدار فرماندهان نظامی و انتظامی، ۱۳۶۹/۱۰/۲۲).	امر معنوی و رهبری
۲	یک فرمانده می تواند به افراد خودش لبخند بزند، تقدم به سلام بکند، با آنها بنشیند غذا بخورد و غذایش را کمتر از آنها قرار دهد. کار بیشتر بکند، مرخصی کمتر از آنها بگیرد، امتیازات اصلاً نگیرد اما در عین حال بگوید باید وقتی که از اینجا عبور می کنید، من سان می بینم یا شما رژه می روید باید منظم و بانضباط رژه بروید. هیچ اشکالی ندارد. این می شود اسلامی و دیگر طاغوتی نیست. (تیر ۶۳)	فرمانده اسلامی
۳	فرمانده نظامی علاوه بر ایمان - که معیار اول است - ویژگی های دیگری هم باید داشته باشد؛ آنها را هم در نظر بگیرد؛ اما ایمان، شاخص اولتان باشد؛ چون شخص هر چه خوب باشد، اما به کاری که می خواهد بکند، ایمان نداشته باشد، او آدم این کار نیست؛ به این نکته توجه کنید (۸۴/۱/۱۶)	معیار اول ایمان
۴	فرماندهان باید در همه رفتارهای شایسته، سرمشق دیگران باشند و نظامی گری و پرهیز کاری و ضابطه گرایی را در عمل به دیگران بیاموزند (روزنامه جمهوری اسلامی ایران ۷۰/۶/۲۶).	الگو بودن و نظامی گری
۵	باید هدف گذاری کنید؛ بر اساس هدف گذاری، برنامه ریزی کنید؛ بر اساس برنامه ریزی، عمل کنید؛ بعد عمل خودتان را اندازه گیری کنید؛ آن هم نه اندازه گیری زبانی، بلکه اندازه گیری با شاخص. (۱۳۷۹)	برنامه ریزی
۶	ملاک ما برای مسئولیت پذیری افراد تقوی، نهراسیدن در راه خدا و روبرو شدن با	تقوا

عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی	۳۴۷/
---	------

ردیف	فرامین	جایگاه فرمانده
	دشمنان خداست. (۵۹/۵/۲۲ نماز جمعه)	
۷	اینکه شما می‌بینید توی ارتش هست که اگر دگمه پیراهنش باز باشد، ۴۸ ساعت بازداشت بهش می‌دهند، این هنر امرای ارتش طاغوتی اصلاً نیست. این نتیجه تجربه چند هزار ساله نظامی‌گری است. در تاریخ بشر به تدریج بشر به اینجا رسیده که نظامی باید در همه منش‌هایش مرتب و منظم باشد، حتی در لباس پوشیدنش. (تیر ۶۳)	نظم و نظامی‌گری
۸	فرمانده باید مسئولیت‌پذیر باشد باید آن مسئولیتی که بر او سپرده می‌شود و قبول می‌کند آن مسئولیت را حقیقتاً قبول کرده باشد و تبعات ناشی از آن مسئولیت را بپذیرد. مترتب بر این مسئولیت‌پذیری، دلسوزی، پشتکار و خستگی‌ناپذیری است. (سپاه از دیدگاه مقام معظم رهبری ص ۲۰)	مسئولیت‌پذیری و خستگی‌ناپذیری
۹	خصوصیت اول فرمانده ایمان است، فرمانده بی‌ایمان به درد نمی‌خورد، به قدر ثقل کاری که به او محول می‌کنید، باید ظرفیت ایمانی داشته باشد، اگر نداشت، فایده‌ای ندارد. هر چه سطح کار بالاتر می‌آید، بایستی ایمان بیشتر باشد. (۱۳۶۹/۱۰/۲۲)	ایمان

پیشینه پژوهش

موضوع مطرح شده هیچ مورد تکراری نداشته و تنها چهار مورد عنوان مشابه به موضوعات مرتبط با عنوان پایان‌نامه پرداخته است که به شرح زیر است:

- شعبان پور، (۱۳۹۳) در پژوهش با عنوان «نقش مربیان عقیدتی سیاسی نیروی دریایی سپاه در مقابل با تهدید نرم در حوزه فرهنگی و ارائه راهکار» باهدف تبیین نقش مربیان عقیدتی سیاسی نیروی دریایی سپاه در مقابله با تهدیدات نرم و شناسایی راهکارهای مناسب.

نتیجه تحقیق: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد حدود ۵۸ درصد از مربیان عقیدتی سیاسی می‌توانند با برگزاری دوره‌های تخصصی از قبیل دوره‌های بصیرت، تربیت و تعالی و جلسات هم‌اندیشی برای کارکنان متمر ثمر باشند، حدود ۴۶ درصد مربیان عقیدتی سیاسی می‌توانند نقش آموزشی، هدایت‌گری، تربیتی، پیشگیری و واکنش‌نمودن کارکنان را ایفا نمایند، حدود ۴۲ درصد از مربیان عقیدتی سیاسی می‌توانند با استفاده از اساتید فنی و مجرب با انجام تحقیق و پژوهش تولید نشریات و ایجاد پایگاه اینترنتی با دیگر مربیان عقیدتی سیاسی و همچنین کارکنان به

تبادل اطلاعات و روشننگری پردازند، حدود ۲۴ درصد از مریبان عقیدتی سیاسی می‌توانند با شناخت صحیح از تهدیدات نرم فرهنگی و ابزارهای دشمن اطلاع کسب کرده و به‌موقع کارکنان را آگاه و هشدار دهند.

رضایی، (۱۳۷۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در افزایش کار آیی مریبان آموزشی آموزشگاه‌های درجه‌داری نیروی زمینی سپاه» به این نتیجه می‌رسد که: الف: تمام عوامل مورد هدف، کار آیی را افزایش می‌دهند. ب: در رتبه‌بندی میزان تأثیرگذاری بر کار آیی عوامل مربوط به فرماندهان و مدیران، بیشترین تأثیر را بر کار آیی مریبان داشته است. پ: تأیید تأثیر عوامل معنوی، اخلاقی، ارزشی و مدیریتی در اولویت اول پاسخ‌دهندگان بوده است.

«مقدم پور» در پژوهشی با عنوان «تبیین شاخص‌های رفتاری فرمانده مریبان برای تربیت پاسداران تراز انقلاب» به این نتیجه می‌رسد که: الف- ارائه شاخص‌های مناسب و واحد رفتاری در امر تربیت پاسداران در تراز انقلاب، خاص فرمانده مریبان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام). ب- مشخص کردن فاصله بین رفتار فرمانده مریبان با شاخص‌های تربیت پاسدار تراز انقلاب با رفتار فرمانده مریبان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام). پ- مشخص شدن جایگاه رفتار فرمانده مریبان و نگاه ویژه به این مبحث مهم در تعلیم و تربیت پاسداران دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام).

- مرادی آیدیشه، حسنتلی پور یاسوری، سیدجوادین و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «الگوی شایستگی فرماندهی از منظر فرماندهی معظم کل قوا» به این نتیجه رسیدند که الگوی طراحی شده شایستگی فرماندهان مراکز آموزش عالی / دانشگاهی ارتش جمهوری اسلامی ایران که شامل پنج حوزه‌ی شایستگی‌های اعتقادی و اخلاقی، ارزشی، شناختی، عملکردی و رفتاری، منبعث از اندیشه فرماندهی معظم کل قوا شناسایی هست، نسبت به الگوهای موجود، جامع‌تر بوده و دارای نقاط قوتی مانند مبانی اعتقادی، ارزشی، انقلابی و جهادی است و هرچند برخی ابعاد آن با الگوهای رایج غربی دارای تشابه اسمی است، ولی از نظر ماهوی و مبانی با آن‌ها متفاوت هست.

- شبانی، حجتی و قربانی (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان «شناسایی شایستگی فرماندهان یگان‌های تیپ دانشجویی دانشگاه افسری امام علی علیه‌السلام» به این نتیجه رسیدند که عوامل مؤثر بر شایستگی فرماندهان یگان‌های تیپ دانشجویی دانشگاه افسری به ترتیب اولویت شامل: تفکر منطقی، انتقادپذیری، مدیریت مشارکتی و کارگروهی است.

روش پژوهش

این پژوهش با به کارگیری روش کمی و کیفی به صورت ترکیبی در تجزیه و تحلیل به منظور «شناسایی عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی یک دانشگاه نظامی» اجرا شده است، از لحاظ هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و با عنایت به ماهیت موضوع و در مسیر پاسخ‌گویی به پرسش، در این پژوهش از روش توصیفی پیمایشی استفاده شده است. روش جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و میدانی بوده و از ابزار فیش‌برداری و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. در این روش و به شکل کتابخانه‌ای چندین کتاب، مقاله، پایان‌نامه، رساله، جستجو در فضای اینترنت، سایر پژوهش‌هایی در این زمینه، مورد مطالعه، بررسی و کنکاش قرار گرفت.

نحوه تنظیم ابزار اندازه‌گیری (پرسشنامه) به این گونه بود که بعد از مطالعه ادبیات موضوع، آیات، روایات، فرامین فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) و سایر مبانی نظری، به صورت تحلیل محتوا نکات کلیدی جمع‌بندی، دسته‌بندی و کدگذاری (کدگذاری باز، کدگذاری محوری، و درنهایت دو مؤلفه) و در دو بخش شکل گرفت. در بخش اول (جمعیت شناختی)، پرسش‌نامه سوا لاتی در مورد خصوصیات عمومی پاسخ‌دهندگان هست و بخش دوم با عنایت به مبانی نظری و آیات و روایات به دو سری (دو مؤلفه) عوامل تأثیرگذار (عوامل فردی و عوامل سازمانی) بر تربیت فرماندهان آموزشی رسیدیم و درنهایت پرسش‌نامه به کیفیت تأثیرگذاری عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی پرداخت، در این راستا ۲ سؤال فرعی (دو مؤلفه) تدوین که برای سؤال فرعی اول ۱۸ و برای سؤال فرعی دوم ۱۳ گویه مشخص شد و جهت تأیید روایی در اختیار ۱۵ نفر از صاحب‌نظران قرار گرفت و درنهایت سؤالات و گویه‌ها با استفاده از محاسبه ضریب لاوشه حدود ۹/۰ تأیید شد، سؤالات فرعی و گویه‌ها در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای تنظیم گردید و به منظور تعیین پایایی با استفاده از آزمون آلفای کرون باخ به میزان ۰/۸۹۹ تأیید شده است.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری عبارت بود از کلیه فرماندهان (۳۷)، مربیان (۴۱)، کارشناسان (۱۳) و پژوهشگران (۹) دانشگاه و به منظور انتخاب هدفمند ویژگی‌های زیر برای در نظر گرفته شد: حداقل سابقه

فعالیت آموزشی ۱۰ سال، حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی، حداقل مسئولیت فرمانده گروهان، شاغل در دانشگاه. با عنایت به ویژگی‌های در نظر گرفته شده، تمام مربیان اعم از سازمانی و غیرسازمانی، فرماندهان، مدیران، کارشناسان و پژوهشگران در دانشگاه، جمعاً به تعداد ۱۰۰ نفر شناسایی شدند که به صورت هدفمند به عنوان حجم نمونه آماری در نظر گرفته شدند. سطح تحصیلی این افراد عبارت بود از: ۲۱ نفر کارشناس، ۶۶ نفر ارشد و ۱۳ نفر دکترا و سابقه کاری آن‌ها عبارت بود از: ۸ نفر از ۱۰ تا ۱۵ سال، ۱۴ نفر از ۱۶ تا ۲۰ سال، ۳۱ نفر از ۲۱ تا ۲۵ و ۳۶ نفر از ۲۶ تا ۳۰ و به بالا.

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی:

عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه کدام‌اند؟

سؤال‌های فرعی:

۱. عوامل فردی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه کدام‌اند؟
۲. عوامل سازمانی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه کدام‌اند؟

یافته‌ها

اطلاعات پرسشنامه‌های پس از جمع‌آوری تحلیل و با استفاده از امکانات نرم‌افزاری نتایج استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش نیز متناسب با تحلیل داده‌ها و اطلاعات از آمار توصیفی استفاده شد. جداول توزیع فراوانی پاسخگویان و مشخص نمودن میانگین، انحراف معیار از موارد استفاده آمار توصیفی در این تحقیق بوده است.

۱. سؤال فرعی اول: عوامل فردی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه

کدام‌اند؟

پس از تهیه و توزیع پرسشنامه در بین نمونه آماری و جمع‌آوری آن‌ها، وضعیت پاسخ برابر طیف لیکرت، میانگین نمره‌های و انحراف معیار به شرح جدول شماره سه است.

جدول ۳. رتبه‌بندی عوامل فردی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی

ردیف	گزاره	خ ز	زیاد	متوسط	کم	خ ک	میانگین	انحراف معیار
۱	حضور در میدان‌های پرخطر و خطرپذیری فرمانده	۹۸	۲	-	-	-	۴/۹۸	۱/۹۸
۲	روحیه ایثار و از خودگذشتگی	۹۸	۲	-	-	-	۴/۹۸	۱/۹۸
۳	دارای روحیه جهادی و الهی	۹۶	۴	-	-	-	۴/۹۶	۱/۹۶
۴	مشارکت فرمانده مرئوس در اعمال عبادی همچون نماز جماعت	۹۳	۷	-	-	-	۴/۹۳	۱/۹۳
۵	ولایت‌پذیری و تلاش در راستای منویات مقام معظم رهبری	۹۲	۸	-	-	-	۴/۹۲	۱/۹۲
۶	برخوردار بودن از فضایل اخلاقی همچون حسن خلق و خوش رویی	۸۹	۱۱	-	-	-	۴/۸۹	۱/۸۹
۷	نقش آموزش‌های معرفتی مثل ولایت‌فقیه	۷۹	۲۱	-	-	-	۴/۷۹	۱/۷۹
۸	نقش آموزش‌های قرآنی	۷۳	۲۷	-	-	-	۴/۷۳	۱/۷۳
۹	حس اعتماد به خداوند و تقویت روحیه توکل	۷۲	۲۴	۴	-	-	۴/۶۸	۱/۶۸
۱۰	امانت الهی دانستن فراگیران	۶۷	۳۱	۲	-	-	۴/۶۵	۱/۶۵
۱۱	حسن ظاهر اسلامی - انقلابی	۶۱	۳۹	-	-	-	۴/۶۱	۱/۶۱
۱۲	نقش آموزش‌های اخلاقی و تربیتی	۶۴	۳۱	۵	-	-	۴/۵۹	۱/۵۹
۱۳	ویژگی کارزمایی برای مدیریت و رهبری گروه	۶۴	۲۹	۷	-	-	۴/۵۷	۱/۵۷
۱۴	مشارکت فرمانده در اعمالی مانند دعای توسل و کمیل	۵۳	۴۱	۶	-	-	۴/۴۷	۱/۴۷
۱۵	تولی نسبت به اولیاء و تبری از مستکبرین	۴۸	۳۷	۱۵	-	-	۴/۳۳	۱/۳۳
۱۶	زیارت قبور اهل بیت و اولیاء الهی	۳۱	۴۷	۲۲	-	-	۴/۰۹	۱/۰۹
۱۷	نقش آموزش‌های احکام و مسائل	۲۶	۵۳	۲۱	-	-	۴/۰۵	۱/۰۵

ردیف	گزاره	خ ز	زیاد	متوسط	کم	خ ک	میانگین	انحراف معیار
	فقهی							
۱۸	نقش آموزش‌های دینی همچون توحید و نبوت	۶۵	۲۷	۸	-	-	۳/۹۲	۱/۹۲
	میانگین میانگین‌ها						۴/۶۱	۱/۶۱

جدول فوق نشان‌دهنده این موضوع است که گزاره‌های حضور در میدان‌های پرخطر و خطرپذیری فرمانده، روحیه ایثار و از خودگذشتگی، دارای روحیه جهادی و الهی، مشارکت فرمانده مربیان در اعمال عبادی همچون نماز جماعت، ولایت‌پذیری و تلاش در راستای منویات مقام معظم رهبری، برخورداری از فضایل اخلاقی همچون حسن خلق و خوش‌رویی در اولویت عوامل فردی مؤثر بر تربیت دینی فرمانده آموزشی قرار دارد. هرچند که بقیه هم از جایگاه بالایی برخوردار هستند.

۲. سؤال فرعی دوم: عوامل سازمانی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه

کدام‌اند؟

پس از تهیه و توزیع پرسشنامه در بین نمونه آماری و جمع‌آوری آن‌ها، وضعیت پاسخ برابر طیف لیکرت، میانگین نمره‌های و انحراف معیار به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴. رتبه‌بندی عوامل سازمانی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی

ردیف	گزاره	خ ز	زیاد	متوسط	کم	خ ک	میانگین	انحراف معیار
۱	الگوسازی و الگودهی	۷۴	۲۶	-	-	-	۴/۷۴	۱/۷۴
۲	انتقال تجارب فرماندهان و مربیان بازنشسته	۷۲	۲۸	-	-	-	۴/۷۲	۱/۷۲
۳	مدیریت خلاقانه مدیران و فرماندهان بالادست	۵۹	۴۱	-	-	-	۴/۵۹	۱/۵۹
۴	شناساندن جایگاه و منزلت فرماندهان و ارزش آن‌ها	۵۰	۴۷	۴	-	-	۴/۵۰	۱/۵۰
۵	هدف‌گذاری‌ها و سیاست‌گذاری‌های	۵۲	۴۵	۳	-	-	۴/۴۹	۱/۴۹

ردیف	گزاره	خ ز	زیاد	متوسط	خ ک	کم	میانگین	انحراف معیار
	کلان دانشگاه							
۶	تقدیر، تشویق و تنبیه به موقع فرماندهان	۴۷	۵۱	۲	-	-	۴/۴۵	۱/۴۵
۷	جایگاه و منزلت شغلی و سازمانی فرماندهان	۳۸	۶۲	-	-	-	۴/۳۸	۱/۳۸
۸	برگزاری کلاس‌های اخلاق عملی و کاربردی بر پایه قرآن و احادیث و روایات	۵۵	۲۶	۱۹	-	-	۴/۳۶	۱/۳۶
۹	برقراری عدالت بین کارکنان دانشگاه به ویژه فرماندهان	۳۵	۶۵	-	-	-	۴/۳۵	۱/۳۵
۱۰	امر به معروف و نهی از منکر در مجموعه و محیط کار	۴۷	۳۹	۱۴	-	-	۴/۳۳	۱/۳۳
۱۱	تأمین محتوای آموزشی روزآمد دروس از طریق بررسی‌های بین‌رشته‌ای با رویکرد اسلامی	۴۴	۴۴	۱۲	-	-	۴/۳۲	۱/۳۲
۱۲	ترویج روحیه جهادی و انتقال فرهنگ دفاع مقدس	۶۳	۲۷	-	-	-	۴/۲۳	۱/۲۳
۱۳	انضباط محیطی (اعم از فضای سبز، معماری، نظافت و...) و وجود نمادها و شعائر الهی در محیط کار	۱۹	۶۳	۱۸	-	-	۴/۰۱	۱/۰۱
	میانگین میانگین‌ها						۴/۴۲	۱/۴۲

جدول فوق نشان‌دهنده این موضوع است که مؤلفه‌های انتقال تجارب فرماندهان و مربیان بازنشسته، الگوسازی و الگودهی، شناساندن جایگاه و منزلت فرماندهان و ارزش آن‌ها، مدیریت خلاقانه مدیران و فرماندهان بالادست، هدف‌گذاری‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان دانشگاه، تقدیر، تشویق و تنبیه به موقع فرماندهان در اولویت عوامل سازمانی مؤثر بر تربیت فرماندهان آموزشی قرار دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

سؤال فرعی اول: عوامل فردی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دانشگاه

کدام‌اند؟

با عنایت به یافته‌های تحقیق و میانگین ۴/۶۱ نشان می‌دهد که عوامل فردی به‌نوبه خود تأثیر بسزایی بر ارتقاء نقش تربیتی فرمانده مریبان دارند. در واقع پرسش‌شوندگان به عمل‌گرا بودن، با دانشجو و همراه او بودن و میدانی بودن فرماندهان آموزشی نظر دادند. برخی از این عوامل که بیشترین فراوانی را دارند، عبارت‌اند از: حضور در میدان‌های پرخطر و خطرپذیری فرمانده، روحیه ایثار و از خودگذشتگی، دارای روحیه جهادی و الهی، مشارکت فرمانده در اعمال عبادی همچون نماز جماعت، ولایت‌پذیری و تلاش در راستای منویات مقام معظم رهبری، برخورداری از فضایل اخلاقی همچون حسن خلق و خوش‌رویی و ... فرماندهان از ابتدا دوره‌ی‌ی‌آور و همراه دانشجویان می‌باشند و آن‌قدر که تأثیر اخلاقی و رفتاری بر فراگیران دارند هیچ‌کدام از ارکان آموزشی حتی مریبان این تأثیر را ندارند.

سؤال فرعی دوم: عوامل سازمانی مؤثر بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی کدام‌اند؟

با توجه به یافته‌های تحقیق، میانگین ۴/۴۲ برای حوزه عوامل سازمانی نشان‌دهنده این واقعیت است که عوامل سازمانی نیز به‌نوبه خود نقش تأثیرگذاری بر ارتقاء نقش تربیتی فرمانده مریبان دارند و توجه بیش از پیش را برای این حوزه می‌طلبند. برخی از عوامل که بیشترین فراوانی را داشته‌اند، عبارت‌اند از: انتقال تجارب فرماندهان و مریبان بازنشسته، الگوسازی و الگودهی، شناساندن جایگاه و منزلت فرماندهان و ارزش آن‌ها، مدیریت خلاقانه مدیران و فرماندهان بالادست، هدف‌گذاری‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان دانشگاه، تقدیر، تشویق و تنبیه به‌موقع فرماندهان و .... فرماندهان به لحاظ همراهی دانشجویان اگر عوامل سازمانی را خوب ندانند و خوب توجیه نباشند، نمی‌توانند نقش اصلی خود را ایفاء نمایند.

سؤال اصلی: عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیت اسلامی فرماندهان آموزشی کدام‌اند؟

با عنایت به یافته‌های تحقیق و میانگین عوامل فردی ۴/۶۱ و میانگین عوامل سازمانی ۴/۴۲، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عوامل فردی و سازمانی به‌نوبه خود تأثیر بسزایی بر ارتقاء نقش تربیتی فرماندهان آموزشی دارند.

دانشگاه برای ایفای نقش تربیتی خود، هم می‌بایست به اخلاق درون‌سازمانی کاملاً پایبند باشند و هم نیازمند پرورش فرماندهان آموزشی هستند که با الهام از تجربیات گذشته و با مدنظر قرار دادن مبانی و ارزش‌های دینی و اخلاقی، توان تربیت فکری، فرهنگی، اسلامی نیروهای خود را داشته باشند. در این راستا دانشگاه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین مراکز تربیت و آموزش این امر مهم را برابر ضوابط توسط فرماندهان آموزشی اجرایی می‌کند.

این تحقیق در مقایسه با پژوهش شعبان پور که نشان می‌دهد ۵۸ درصد از مربیان عقیدتی سیاسی می‌توانند با برگزاری دوره‌های تخصصی از قبیل دوره‌های بصیرت، تربیت و تعالی و جلسات هم‌اندیشی برای کارکنان متمر ثمر باشند، تطبیق دارد. با پژوهش بصیرتی، شاخصه‌های تربیتی اساتید و مربیان مرکز تربیت پاسداری علویون قم، بر خواسته از رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلامی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کاملاً تطبیق داشته است. با پژوهش محمدی که بیان می‌دارد، ۹۵/۸ پاسخ‌دهندگان، اعزام مربیان به دوره‌های آموزشی تخصصی اعم از کلاسیک و داخل سازمان را در افزایش سطح علمی، تخصصی مؤثر می‌دانند، هماهنگی دارد؛ و همچنین با پژوهش «مقدم پور» در «تبیین شاخص‌های رفتاری فرمانده مربیان برای تربیت پاسداران تراز انقلاب» نیز به تبیین شاخص‌های رفتاری فرمانده مربیان پرداخته است؛ و با پژوهش رضایی، نیز هماهنگی دارد؛ و همچنین با پژوهش‌های مرادی و همکاران، و در برخی از موارد با نتایج پژوهش شبانی و همکاران نیز انطباق دارد.

با عنایت به مؤلفه عوامل فردی استخراج‌شده به‌صورت تحلیل محتوا و ۱۸ گویه تعیین‌شده که به قضاوت صاحب‌نظران سپرده شده و در نهایت با توجه به قضاوت صاحب‌نظران، عوامل تأثیرگذار بر حوزه عمل فردی فرماندهان مشخص شد، فرماندهان برای تربیت فراگیران ابتدا خود باید واجد صفات و پیش‌قدم در موارد زیر باشند:

جدول ۵. جمع بندی صفات فردی فرماندهان

عامل بودن در گفتار و رفتار	صداقت و راست‌گویی	ولایت‌پذیری
دارای روحیه جهادی و الهی	وفاداری، تعهد و اخلاص در کار	حسن خلق و اخلاق نیک
روحیه معنوی و مراقبه فردی	نظم و انضباط معنوی و ظاهری	وقت‌شناس بودن
عدالت و انصاف در رفتار	روحیه ایثار و ازخودگذشتگی	نقش آموزش‌های معرفتی مثل ولایت‌فقیه
حضور در میدان‌های پرخطر و	-	-

خطرپذیری فرمانده،	ولایت‌پذیری و تلاش در راستای	مشارکت فرمانده مربیان در اعمال
عبادی همچون نماز جماعت	منویات مقام معظم رهبری	عبادی همچون نماز جماعت
	برخورداری از فضایل اخلاقی	
	همچون حسن خلق و خوش‌رویی	

در این تحقیق مشخص شد که برخی از عوامل سازمانی توانسته تأثیر معنادار بر ارتقاء نقش تربیتی فرمانده مربیان دانشگاه داشته باشد بنابراین پیشنهاد می‌شود دانشگاه بر روی اجرای این موارد مشخص شده از جمله مورد اول تأکید بیشتری داشته و اهمیت بیشتری بدهد که عبارت‌اند از: الگوسازی و الگودهی برای فرماندهان و مربیان، انتقال تجارب فرماندهان و مربیان بازنشسته و ارزشی به نسل جدید، شناساندن جایگاه و منزلت فرماندهان و ارزش آن‌ها در مقام فرمانده و تربیت‌کننده، ایجاد شرایط مدیریت خلاق برای فرماندهان توسط فرماندهان بالادست، هدف‌گذاری‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان دانشگاه و توجیه نمودن فرماندهان آموزشی، تقدیر، تشویق و تنبیه به‌موقع فرماندهان آموزشی و ...

برگزاری کلاس‌های توانمندسازی در حیطه‌های عوامل فردی و سازمانی برای فرماندهان آموزشی، برگزاری اردوی معارف دفاع مقدس خاص فرماندهان آموزشی و با حضور پیشکسوتان دفاع مقدس، معرفی اسطوره‌ای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با یک نگرش همه‌جانبه، انتخاب پایورانی برای فرمانده که از اول این خمیرمایه (ماده مستعد) را داشته باشد و از یک خانواده اصیل باشد، ایجاد شرایطی که فرماندهان در طول دوره همراه دانشجویان باشند، ارزشیابی مستمر فرماندهان، از پایورانی استفاده شود که حداقل سه سال در صف رزمی عملیاتی حضور داشته‌اند. فرماندهان نسبت به سیاست‌های کلان و اجرایی دانشگاه آشنا شوند.

منابع

قرآن کریم

نهج‌البلاغه

امام خمینی، سید روح‌الله. (۱۳۶۸). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ج ۴،

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (بیانات متعدد در جمع اساتید و اعضاء هیئت‌علمی)

ادیب، علی محمد. (۱۳۶۲). "راه و روش تربیت از دیدگاه امام علی (علیه‌السلام)". ترجمه دکتر سید محمد

رادمنش، تهران: مؤسسه انجام کتاب،

- امینی، ابراهیم. (۱۳۷۳). «اسلام و تعلیم و تربیت» تهران: انتشارات اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، انصاری زنانی، قاسم. (۱۳۸۸). «میزگرد اخلاق کیمیای سعادت سازمان» ماهنامه تدبیر، ش ۱۸۵، بازگیر، میثم. (۱۳۹۸) بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء نقش تربیت اسلامی فرمانده مربیان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه السلام، پایان نامه کارشناسی ارشد، پژوهشکده دفاعی امنیتی، دانشگاه امام حسین (ع) بانکی پور فرد، امیرحسین. (۱۳۸۱). «تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری» قم: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، باقری، خسرو. (۱۳۸۰). «مبانی و شیوه‌های تربیت اسلامی». تهران: انتشارات مدرسه جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۰). «اسرار عبادت». قم: انتشارات الزهراء، چاپ چهارم، ۱۳۷۲ ق، «تفسیر موضوعی قرآن»، قم، نشر اسراء، ج ۱۲، حسینی، سید علی. (۱۳۷۹). «تعلیم و تربیت اسلامی (منابع و اصول)». تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، داوودی، محمد. (۱۳۸۴). «نقش معلم در تربیت اسلامی». قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳). «فرهنگ دهخدا» تهران: انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ج ۴، ۱۳۷۳، راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد. (۱۳۸۸). «مفردات الفاظ قرآن» ترجمه سید غلامرضا خسروی حسینی، تهران: مرتضوی رضایی، محمود. (۱۳۷۹)، بررسی عوامل مؤثر در افزایش کار آیی مربیان آموزشی آموزشگاه‌های درجه‌داری نیروی زمینی سپاه، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه سجادی، سید مهدی. (۱۳۸۴) «تبیین و ارزیابی رویکرد عقلانی به تربیت دینی». تهران: فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ش ۱۱، سلمانی، عباسعلی، پورالشریعه، علیرضا. (۱۳۹۹) شایستگی‌های فرمانده مراکز آموزش عالی نیروهای مسلح، فصلنامه پژوهشی نظارت و بازرسی ناجا، بهار ۱۴۰۰، شماره ۵۵، ۴۶ - ۱۳ شعبان پور، حسن (۱۳۹۳)، نقش مربیان عقیدتی سیاسی نیروی دریایی سپاه در مقابل با تهدید نرم در حوزه فرهنگی و ارائه راهکار، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه شبانی، راضیه؛ حجتی، اکرم و قربانی، رضا (۱۳۹۴). شناسایی شایستگی فرماندهان یگان‌های تیپ دانشجویی دانشگاه افسری امام علی علیه السلام. فصلنامه مدیریت نظامی، شماره ۵۷، سال پانزدهم، بهار ۹۴: ص ۸۲ - ۱۰۱.
- طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۳۷۸). «تفسیر المیزان» ج ۵. ترجمه محمدعلی کرامتی قمی، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء
- عاملی، منیژه. (۱۳۸۱). «بررسی مبانی نظری اخلاق حرفه‌ای در اسلام». پایان‌نامه (کارشناسی ارشد) - موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران،

- غلامی، علیرضا. (۱۳۸۸). «اخلاق سازمانی: مشکلات، موانع و راه‌کارها». تهران: دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال ششم، ش ۲۵.
- کاردان، علی‌محمد و همکاران. (۱۳۸۲). «فلسفه تعلیم و تربیت ج ۱». تهران: انتشارات سمت
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۶۶). «الکافی» تهران: دار الکتب الاسلامیه،
- مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۳ ق). «بحارالانوار» ج ۲. بیروت. دار احیاء التراث العربی، ترجمه موسی خسروی، تهران، کتاب‌فروشی اسلامی،
- مرادی آیدیشه، شعبان؛ حسینی‌پور یاسوری، طهمورت؛ سیدجوادین، سیدرضا و خیراندیش، مهدی (۱۳۹۷)،
الگوی شایستگی فرماندهی از منظر فرماندهی معظم کل قوا، نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی،
دوره ۱۱، شماره ۲، خرداد و تیر ۹۷
- مطهری، مرتضی، (۱۳۷۳) «فطرت» تهران، صدرا،
- مطهری، مرتضی، (۱۳۸۳) «مجموعه آثار» قم، صدرا، ج ۲۲، «مجموعه آثار شهید مطهری» قم، صدرا، ج ۵، ۱۳۶۱

العوامل المؤثرة في ارتقاء الدور التربوي للقادة التربويين لجامعة عسكرية

عباسعلى السلماني *

محمد الالوندى **

ميثم البازقير ***

تهدف هذه الدراسة إلى "التعرف على العوامل المؤثرة في ارتقاء الدور التربوي للقادة التربويين للجامعة العسكرية". تكون هذه الدراسة من حيث الغرض عملية و من حيث المنهج التوصيفي_التحليلي ، وقد تم استخدام الإحصاء التوصيفي و تحليل المحتوى لتحليل البيانات بطريقة مجمعة (كمية و كيفية). كان المجتمع الإحصائي لهذه الدراسة ، مع الأخذ في اعتبار الخصائص المنظورة ، هو ١٠٠ نفرات من المربين و القادة و مديري الجامعة ، تم اختيارهم عن قصد و هدف خاص. استبانة هذا البحث كانت محققة، التي بعد التجميع صارت موردة للتجزئة و التحليل. تم تأكيد صحة الاستبيان من خلال حساب معامل اللاوشه البالغ حوالي ٠,٩٠ و تم تأييد موثوقية الاستبيان بواسطة معامل ألفا كرونباخ البالغ / ٨٩٩. ولتحقيق الهدف قامت الباحثة بجمع المواد وإعداد نموذج إطار نظري بالرجوع إلى نصوص المربوطة بالبحث. وأظهرت النتائج الحاصلة بان العوامل الفردية بمتوسط ٤,٦١ وعوامل المنظمة بمتوسط ٤,٤٢ تكون موردا للتأييد.

الكلمات الرئيسية: التربية، القادة التربويين، الجامعة العسكرية.

* الكاتب المسؤول: أستاذ مساعد بجامعة الإمام الحسين (ع).

** أستاذ مساعد بجامعة الإمام الحسين لتدريب الضباط والحرس.

*** المعلم في مستوى الاجازة العُلى فرع دراسات الدفاعيه و الاستراتيجيه.